

Proactief handhaven en gelijk behandelen (2012). J. Svensson, H. Solle en S. Saharso (Vakgroep Maatschappelijke Risico's en Veiligheid, Universiteit Twente). Politiewetenschap 58

Doelstelling

Inzicht krijgen in hoeverre in de proactieve aanpak door de politie van overlast en criminaliteit door jongeren sprake is van feitelijke en gepercipieerde ongelijke behandeling en wat dit betekent voor de legitimiteit van het politietoetreden.

Onderzoeksvragen

Het onderzoek bestaat uit drie afzonderlijke deelonderzoeken met de volgende onderzoeksvragen:

Het eerste onderzoek richt zich op de praktijk van het politietoetreden:

1. Hoe verlopen proactieve contacten tussen agenten en jongeren?
2. In welke mate zetten agenten in proactieve contacten met jongeren verschillende instrumenten in, zoals het op straat fouilleren of het opvragen van een identiteitsbewijs?
3. In welke situaties worden dergelijke instrumenten ingezet en jegens welke specifieke (groepen van) jongeren?
4. Welke afwegingen maken agenten bij de inzet van dergelijke instrumenten, welke motieven en strategieën spelen een rol en hoe komen ze daarbij tot de beslissing om een bepaald instrument in te zetten in een bepaalde situatie?

Het tweede en derde deelonderzoek richt zich op de ervaringen van jongeren, op de door hen gerapporteerde contacten en op de samenhang daarvan met oordelen over de politie als legitiem instituut:

5. In welke mate hebben jongeren reactieve en proactieve contacten met de politie en welke ervaringen rapporteren ze daarbij?
6. In hoeverre verschillen deze contacten naar aard en aantal voor verschillende relevant geachte categorieën van jongeren?
7. In hoeverre kunnen eventuele verschillen in aard en aantal van deze contacten worden verklaard uit verschillen in relevante gedragingen van de jongeren in deze verschillende categorieën (het meer of minder buiten zijn, het vertonen van delinquent gedrag en het al dan niet optrekken in groepen)?
8. Hoe oordelen jongeren over de politie als instituut en hoe hangen deze oordelen samen met de door hen gerapporteerde contacten en ervaringen?

Methoden van onderzoek

- documentenanalyse en enkele gesprekken met districtsleiding en uitvoerende politieagenten vooraf
- observatiestudie (kwalitatief en kwantitatief) naar de praktijk van proactieve handhaving door agenten in een grotere gemeente: 18 surveillancediensten, 1 noodhulpdienst en 1 uitgaansdienst. Erbinnen zijn 51 contacten met in totaal 323 jongeren geobserveerd, die als proactief konden worden beschouwd.
- survey onder 487 scholieren op 4 verschillende scholen, bestaande uit 2 schriftelijke enquêtes en 2 internetenquêtes
- aanvullend survey onder 202 jongeren op straat en in jongerencentra

Samenvatting

In dit onderzoek wordt ingegaan op de risico's die verbonden zijn aan de groeiende inzet door de politie van proactieve instrumenten om jeugdoverlast en criminaliteit onder jongeren terug

te dringen. Overlastgevende jeugdgroepen worden in kaart gebracht, jongeren die rondhangen op straat kunnen daarop door agenten worden aangesproken en bij aanwijzingen van misstanden kunnen agenten overgaan tot fouillering van jongeren of hen vragen zich te identificeren. Een dergelijk 'proactief' optreden, waar geen concrete verdenking van een strafbaar feit aan ten grondslag ligt, geeft agenten behoorlijk wat ruimte om naar eigen inzicht te handelen. Dat vergroot het risico op ongelijke behandeling en kan jongeren met een bepaalde (etnische) achtergrond het gevoel geven dat de politie het vooral op hen gemunt heeft.

Het onderzoek richt zich enerzijds op het feitelijk politieoptreden en anderzijds op de wijze waarop jongeren dergelijk politieoptreden ervaren. Het feitelijk politieoptreden is onderzocht door middel van observaties van twintig politiediensten in een grote Nederlandse stad. Uiteindelijk zijn 51 proactieve contacten met in totaal 323 jongeren geobserveerd. Daarnaast zijn twee survey-onderzoeken gedaan: een onder 487 scholieren (in verschillende steden) en één onder jongeren op straat en in jongerencentra.

Het onderzoek laat zien dat ongelijke behandeling voorkomt maar eerder incidenteel dan structureel. Verschillen in behandeling zijn eerder terug te voeren op relevante criteria, zoals hanggedrag op straat, dan op de etnische achtergrond van jongeren. Als rekening wordt gehouden met hun gedragingen, dan beoordelen jongeren met verschillende etnische achtergronden het politieoptreden ook niet anders. Toch trekken jongeren, zo blijkt uit enquêtes en vraaggesprekken, de eerlijkheid en rechtvaardigheid van politieoptreden jegens minderheden in twijfel. Ze doen dit op basis van concrete incidenten die zij hebben ervaren of waarvan ze hebben gehoord. Dat ondermijnt de reputatie en gezagspositie van de politie. Het onderstreept aldus de onderzoekers het belang dat er ook binnen de politie zelf systematisch aandacht is voor het voorkomen van ongelijke behandeling van etnische minderheden.